Tečaj XX. List 52.

NOVICE
gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 24. decembra 1862.

Kako je z govejo kugo nadalje?

Danes zamoremo naše gospodarje nekoliko s tem potolažiti, kar je c. k. deželno poglavarstvo tržaško krajnski c. kr. deželni vladi 19. dne t. m. pisalo, namreč, da v Trstu in okolici tržaški že 25 dni nobenega sledú več ni o goveji kugi, — da na Goriškem je dosihmal še celó ni bilo, ker bolezen v Rihenberku, na Selu in Vrtojbi itd. ni bila goveja kuga. Le na Isterskem v Grižnjani v okraji bujskem je še, zato je ta okraj zaprt in vse drugo potrebno zavarovanje je ostro zapovedano. — C. k. deželna general-komanda v Zagrebu je pisala 17. dne tega mesca kranjski c. k. vladi, da v 6 nahijah turške Bosne razsaja goveja kuga, pa tudi v Begovorazdolji v Ogulinskem graničarskem okraji, kamor se je iz Ravnogore zatrosila. V Susiči poleg Reke in v Micilah poleg Severina v okraji zagrebške županije imajo sicer hudo bolezen; ali je pa goveja kuga ali ne, še niso izduhtali.

Ako Bog dá in skrb gospósk in ubogljivost vseh gospodarjev, se utegne vendar spet zatreti ta strašna nadloga. Kolikor je nam znano, moremo pohvaliti naše ljudi, da radi ubogajo in zvesto spolnujejo, kar jim gospóska veleva. Ker je vse na tem ležeče, da se prva iskra zatare, preden plamen švigne po deželi, je res tudi treba, da noben gospodar ne skriva bolezni in je ne zatajuje. Pa bi to tudi pametno ne bilo za gospodarja samega, zakaj po §. 51 ces. postave od leta 1859 se gospodarju, kteri brž iz začetka bolezni dá svoje govede po spoznanju c. k. gosposke pobiti, plača vsa živina, kolikor je vredna; če pa jo zatají, ne dobí nič in se, kakor smo v 50. listu rekli, še kaznuje z zaporom in v dnarjih.

Naša živinoreja. *)

Umna živinoreja, ki je ena imenitniših stvarí našega kmetijstva, se žalibog pri nas še vse preveč zanemarja; naši gospodarji ne gledajo zadosti na to, da bi več klaje za živinico svojo pridelali in jo redili kakor ji gré od leta do leta, ampak tudi s plemeno živino ne ravnajo, kakor je treba. Ravno s tem pa, da se živina umno izreja in glešta, se klaja (krma) porabi z največim dobičkom, in to je poglavitna skrivnost umnega gospodarstva.

Tukaj bom le veče pogreške in nemarnosti, ki se v naših krajih pri živinoreji tako pogostoma nahajajo, omenil, in povedal, kako se jih lahko ogniti.

Poglavitna nemarnost pri naši živinoreji je sploh, da se začne junček prezgodaj spušati, telica prezgodaj molsti, ali premlad vol vpregati. Kako pa more živinče za vse to pripravno biti, ktero ni do vrha dorastlo in k popolni moči prišlo? Ne terjaj od otroka, kar premore le odraščen človek! Če se junica prezgodaj ubrejí, se mora telesna njena moč obračati na mladega, ki ga v sebi nosi, namesti da bi sama sebe krepčala, in ko je tele storila, se mora dati molsti, to pa ji spet moč jemlje. Ravno taka napaka je pri mladih voličih, če se prezgodaj upregajo, dokler niso dostojno močni; vedno upležena živina ne more močna postati, tem bolj se zamorí in majhna ostane. Prav očitno pa se vidi škoda velika prezgodne rabe v tem, da junci za pleme opešajo že v 3. letu.

Vsem tem napakam v okom priti je lahko. Ne spuščaj junice k biku, dokler ni poldrugo ali dve leti stara; ne boj se, da pojanje zamoriš ali da jalova ostane, če tako dolgo zadržuješ plemenjenje; pokladaj ji manj ali saj manj tečne klaje, pa ji boš vkrotil prezgodnje pojanje. Volov pa ne vpregaj, če niso po 3 do poli četrto leto stari.

Tudi kadar se živina različnih rodov zbira za pleme ali se, kakor živinorejci pravijo, živina „križema“ pari, glej, da se najbolja živina pari in sicer taka, ki ima po rodu svojem že stanovitno dobro lastnost. Če imaš, postavimo, bika lepe postave na zbero, vzemi ga za pleme, in pusti takega, ki je slabo izdelan, če tudi je mati njegova dobra mlekarca bila.

Velika napaka naše živinoreje je dalje, da gospodar nima zadosti klaje; kdor redí na priliko 8 govejih živinčet, krme ima pa komaj za 6, k večemu za 7 repov, za božjo voljo, kako bo 8 repov preredil, če ima krme le za kakošnih 6! — Rajtenga je lahka. 100 centov klaje potrebuje živinče najmanj za celo leto, če namreč seno, slamo in vso drugo skupaj vzamemo; če pa je ima kdo le 6—700 centov, kako bo 8 goved preredil? Dobro krmiti (futrati) živino, potem pa zahtevati od nje, da dobro dela: to naj nam je poglavitno vodilo. Zato se mora pa pred vsem drugim skrbeti, da si obilo in dobre krme napravimo; kdor si obilo klaje napravi, ima pri tem dvojni dobiček, prvič pridela več žita na svojem polji, če ga leto za letom dobro gnojí, drugič se mu dobro rejena živina pa bogato splačuje. Zato je pa treba, da se tudi poleti živina v hlevih redí in ne goni po spašnikih; — to pa nam kaže, da je treba občne spašnike (gmajne) razdeliti in v njive in senožeti in travnike podelati, da se več žita in krme pridela. To bo sčasoma tudi našo živinorejo malo po malem, pa gotovo na višo stopnjo povzdignilo.

Goveja živina naše dežele se dá zboljšati, ako umno ravnamo v treh rečéh: da jo namreč umno izrejamo, kakor smo rekli, — da skrbimo za dovelj klaje, in da je čedna in snažna.

Tudi pri živinoreji je treba vediti, da tisti zaostaja, kteri ne napreduje s časom; drugi ga bojo kmali prekosili, in zguba mu je gotova.

Na Bokalcah. Jož. Fr. Seunig.

*) Čeravno so „Novice“ že cele debele bukve o tej zadevi pisale, vendar ponavljajo ta nauk, ker dobra stvar ni nikoli bob v steno. Vred.

Gospodarske skušnje.

(Da se krompir gnjilobe obvaruje). M. J. Lemaire je akademíi vednosti v Parizu naznanil pomoček, s kterim se krompirjeva bolezen gotovo odvrne. Ta pomoček je premogov katran (Steinkohlentheer), s kterim se pa tako-le ravná. Da katran (kolomazu ali šmiru podobna stvar), ako pride na krompir, mu kali in rasti ne zamorí,

naj se poprej katran dobro pomeša s prstjo, ktera mora biti pa tako rahla in drobna, kakor precej debel prah. Ta prah se po njivi raztrosi, kamor se ima krompir saditi, in sicer za tretjinko (dritelje) palca na debelo, pa se potem podorje in dobro zavleče. Tako se katrana razdelí prav malo kakih 8 palcov globoko v zemljo, in v tako napravljeno zemljo se krompir po navadi sadí. Krompir se prav vrlo sponaša v taki zemlji in redí, da ga je veselje viditi. Gospod M. J. Lemaire pravi, da ni na svojih njivah že 2 leti ne enega gnjilega krompirja našel, med tem ko ga je na sosednih njivah, kjer se ni zemlja s katranom mešala, skoraj polovica pognjila. Ker premogov katran ni drag, bi bilo prav, da se poskusi nasvetovani pripomoček. Ker nas krompirjeva bolezen še zmiraj ni zapustila, nam je toliko bolj imeniten tak svèt, ki izvira od skušenega gospodarja.

Posnetek iz novih postav

27. oktobra 1862 danih.

I. Za obrambo osebne svobode proti samovolji uradnikov.

Svoboda osebe (peršone) in hišna pravica ste dve sila imenitne rečí za človeka; zato ustavna vlada mora čuti nad tem, da se te pravici brez potrebe ne žalite nikomur, naj je velik gospod ali pohleven delavec. Veseli smo tedaj, da smo saj prejeli dober kos teh pravic. Zato tudi svojim bravcom podamo posnetek teh postav, da jih vsak pozná in da vé, ktere pravice ima sedaj vsak človek našega cesarstva.

Tako-le se glasujete postavi:

Nikogar ne sme soditi drug, kakor samo postavni sodnik njegov.

Nihče se ne sme zapreti kakor samo na sodnikovo povelje, v kterem je povedano, zakaj naj bo zaprt.

To povelje se mora zaprtemu precej ali vsaj v prvih štirindvajsetih urah po zapretju v roke dati.

Samo za to, ker je kako prepovedano djanje napravilo velik hrup med ljudmi, ne sme nihče zaprt biti.

Policijske gosposke smejo sicer človeka, kjer postava tako ukazuje, prijeti in pod stražo držati, da ne uide, toda v prvih osem in štiridesetih urah ga morajo ali izpustiti ali pa na pristojno gosposko oddati.

Nihče ne more brez dolžnosti postavno utrjene siliti se, da bi v kakem kraju prebival in drugej ne.

Nihče ne more iz kakega kraja izgnati se, razun če postava tako ukazuje.

Kteri uradnik bi le-to postavo v čem prelomil, kaznovan (štrafan) bo za ta prestopek z zaporom do treh mescov, če bi pa s hudobnim namenom to storil, naj se kakor hudodelec v ječo obsodi po §. 101 kazenske postave.

Če bi kdo bil zaprt za to, ker se je bati, da utegne kam pobegniti, mora se precej izpustiti, ako položí varščino (kavcijo), ktere velikost sodnija določi, ali pa dobrega poroka za-njo postavi, in ob enem s podano roko obljubi, da ne bo nikamor odšel ne skrival se, tudi ne storil nič tacega, kar bi preiskovanje kazilo.

Ta varščina ali porokovina pa je zgubljena, če obdolženec brez dovoljenja kam odide in na poslani mu poklic v treh dnevih pred sodnijo ne pride.

Varščina ali porokovina se sopet odveže ali postane prosta, kadar se pravda dokončá in s pravno veljavo dosodi, ali pa če je obdolženik bil zaprt, akoravno je za-nj varščina dana, ker je namreč skušal pobegniti, ali ker so prišle na dan nove rečí, zavolj kterih mora biti zaprt.

Na kogar bíje sum, da je storil hudodelstvo, na ktero je postavljena petletna ali še daljša ječa, tacega je treba bilo po sedaj veljavnem redu kazenske pravde zaprtega preiskovati in izpraševati; po novi postavi pa sme viša sodna gosposka tudi temu dovoliti, da ostane na svobodi ali ne zaprt, ako varščino dá ali pa poroka postavi, kakor je bilo gori povedano.

II. Za obrambo hišne pravice proti samovolji uradnikov.

Nikomur se ne sme hiša ali stanovanje preiskavati, kakor samo na sodnikovo povelje, v kterem je tudi povedano, zakaj se ima to zgoditi.

To povelje se mora temu, kogar se tiče, precej ali vsaj v prvih štirindvajsetih urah v roke dati.

Kadar je za kako kazensko pravdo potreba, sme tudi brez sodniškega povelja kak sodnijski ali policijski uradnik ali pa župan zaukazati, da se komu hiša preišče. Kogar pa pošljejo hišo pregledavat, tega morajo za to pooblastiti s pismom, da ga pokaže unemu, kterega zadeva.

Če je zoper koga izdano povelje, vjeti ali zapreti ga, če so ga zalezli na samem delu, če ga pisma od gosposke razposlane iščejo ali očitna govorica naznanja kakor krivca, ali če pri njem najdene rečí na-nj kakor na deležnika kakega kazni vrednega djanja kažejo, tedaj mu smejo tudi policijski uradniki ali postavljenci sami ob sebi hišo preiskati, kadar je to za kazensko pravdo treba.

Naj bo pa eno ali drugo, mora se mu, če on tako želí, precej ali vsaj v prvih štirindvajsetih urah v roke dati pisano potrjenje, da mu je bila hiša preiskana, in zakaj to.

Za policijske in finančne namene se sme samo, če postava to veleva, komu hiša preiskovati. Pa tudi tù veljá, kar je bilo gori zapovedano zastran pooblastivnega pisma za hišno preiskovanje in pa zastran potrjenja, da se je komu hiša preiskovala.

Uradnik, kteri bi to postavo v čem prelomil, bode kaznjen za ta prestopek po §§. 331 in 332 kazenske postave, če je pa s hudim namenom tako delal, naj se mu to šteje za hudodelstvo po §. 101 kazenske postave.

Če se komu preiskuje hiša, pa nič sumljivega v nji ne najde, mora se mu to, če tako želí, pismeno potrditi.

Jezikoslovne rečí.

O členkih.

Spisal Podgorski.

(Konec.)

Ko s tem to svojo razpravo končujem, imam še to sploh opomniti, da se skladanje in vezanje našega jezika, kakor je tukaj razloženo, ujema popolnoma s bitnostjo hrvaško-srbskega in druzih slavenskih narečij. Vredno je tedaj v imenu sloge, ki, kolikor dopuščajo meje in narava slovenskega jezika, v knjigi je in bode vedno naše geslo, da to stvar skrbno preiščemo in premislimo, pa kar se potrdi, da vpeljemo v djanje, kolikor tega še dozdaj storili nismo. Ali pri tacih preiskavah, in sploh, ako si hočemo vstvariti lep, bogat in gibčen knjižni jezik, ne smemo biti enostranski. Objeti moramo vse Slovence, naj si prebivajo na Kranjskem ali Koroškem, na Štajarskem, Primorskem ali Hrvaškem, samo da so Slovenci. Zgled posneme vreden daje nam naš slavni rojak Miklosić v svoji primerjavni slovnici slavenskih narečij. Ne bojimo se, da bi se naš narod ne naučil nekoliko manj navadnih izrazov. On se še okorne in mu čisto tuje nemščine navadi, nekar si ne bi zapomnil peščico besed svojega narečja! Knjižnega svojega jezika mora se tako vsaki narod učiti. Posebno bi bilo želeti, da bi se nekih v dosedanji pisavi manj navadnih, ali v narodu krepko ukoreninjenih besedic sploh poprijeli. Tako se ogibljemo členka a namesto pa brez vsega vzroka, ker ni samo pri hrvaških, ogerskih, belokranjskih Slovencih, ampak tudi po Notranjskem, Goriškem in v Primorji v navadi. Členka pa imamo tako dosti v našem jeziku, ker nam stojí, kakor smo vidili, tudi namesto: inopa, anopa (ampak); pa je tudi, ker se mora po večem zapostavljati, dosti okoren, posebno v daljših stavkih. Ravno tako naj bi se vrstile ano, an s tehtnejšo ali nekaj okorno besedico ampak.

Potem težko utrpevamo besedico *i* v pomenu tudi;

potem i-i; potem ni, niti v pomenu tudi ne in ni-ni, niti-niti. Tudi teh nimamo za kaj ogibati se; tudi one so domače blago, ter u popolni navadi hrvaškim, ogerskim in kranjskim Slovencom ob Kolpi. Slišal sem še dolenske ljudí od Zatičine, ki so govorili čist *i* namesto in. Ni mi treba še napominjati, da so ti členki občni vsem Slavenom; da ga zunaj nekoličine Slovencov ni slavenskega plemena, kteremu ne bi v svoji popolni jakosti rabili. Mnogi naših pisateljev, ki so med prvaki na slovstvenem polji, naj omenim samo gg. Cigaleta, Cegnarja, Levstika itd., občutili so že zdavno potrebo obširneje rabe teh členkov ter so jih jeli po malem vpeljevati. Ali se ne bi dogovorili, pa jih jeli pisati vsi?

Da se oni s sedanjo slovenščino neizrečeno lepo skladajo, to vem iz svoje lastne skušnje med Kostelci in Osilničani, ki prebivajo ob Kolpi in Čubranki v okraji kočevskem. Ti rabijo omenjene členke sploh, in reči se mora, da je njih jezik za čudo lep in gibčen. Ali ti, poreče kdo, niso več Slovenci, ampak Hrvatje.

Čeravno se tudi s tem prigovorom ne bi nič protivnega dokazalo, ker vemo, da je tudi na Hrvaškem nekoliko sto tisoč Slovencov, vendar razložim v kratkem, da so Kostelci in Osilničani tako čisti Slovenci, kakor drugi Kranjci ali Štajarci. Za dokaz navedem nekoliko značajnih besed in oblik njihovega narečja.

Oni namreč govoré sploh: kaj, nič, jaz ali az, tudi tàkoj (gorenski tkoj, koj) ješe (še); nosni *o* (Å) izgovarjajo sploh ko *o*; trdi *l* (ł) govoré Kostelci kakor drugi Dolenci, Osilničani pa celó kakor Gorenci. Na koncu besed se *l* glasí obema ko *v*. Glasnik *u* izgovarjajo obadvoji, enako drugim Dolencom kakor *ü*. Končnico *o* srednjega spola izgovarjajo kakor drugi Kranjci ko *u* (lepu, blagu). Priloge sklanjajo jasno na ega, emu; včasih to končnico še povdarjajo; enéga, tistéga. Tudi glagolske končnice ejo, ijo so jim v navadi, ko drugim Slovencom.

Kdor tedaj pozná razlike našega narečja in hrvaško-srbskega, lahko presodi potem, da je kostelsko in osilniško narečje čisto slovensko.

Kadar pa to narečje omenjene členke neobmejeno rabi, pa se vendar Kostelec in Osilničan, kakor vsakdanja skušnja učí, z druzimi Kranjci brez vsake spodtike pogovarja, to sem do trdnega prepričan, da tudi nam v književnem jeziku ne bodo nobenega kvara delali.

Glejmo tedaj, da se nam od tega tako lepega, in književnemu jeziku tako potrebnega narodnega blaga nič ne izgubí, ampak ohrani čisto in lepo naši prihodnosti, in ob enem ne zamujajmo lepe prilike, stopiti za korak bliže k cilju naših literarnih željá in trudov — k književni slogi na slavenskem jugu!

Kratkočasno berilo.

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

IV.

Pater Jeriho.

(Dalje.)

V četrtek, kakor sem že rekel, je bila volitev in p. Jeriho je že štirnajst dni poprej v vseh zbirališčih vsem prijatlom in znancom naročal, da naj nikdo ne zanemari svojih svetih pravic volivca. Prišel je tudi vsak, če ne ravno nalašč zavoljo volitve, ampak zarad občno ljubljenega burkastega tovarša, ker bili smo si svesti, da nas bo za volitev tako navduševal in tako stresal, da se bomo na vse grlo smejali.

Ob enajstih dopoldne smo bili zbrani: Slovenci skoraj vsi in tudi velika množica drugih Slovanov. P. Jeriho je kmali kakor orel prezrl svojo gardo in potem je začel:

„Da ste mi zdravi vsi sinovi Slave, kolikor vas je od Triglava do Balkana, od Roženpôha do Golovca, od Labe do Save in od Pasjega broda do Cesarskega grabna! Že v osmi šoli sem enkrat deklamiral: „da največ svetá sliši sinom Slave“, ravno tako jez zdaj-le rečem, da največ današnjih glasov sliši sinom majke Slave! Slovani smo ponosen in hraber narod. Znan je pregovor, da ustreljenega Čeha mora še kdo posebej prekucniti, preden da pade; dolgočasil bi vas, ako bi na široko razkladal pogumnost naših bratov Hrvatov in Srbov; al najbolj, kakor se mi dozdeva, pa sloví slava Slovencov. Ne morem se tako izreči, kakor bi se spodobilo, al popisal vam jo bom v primerah, in toraj rečem: Ko bi bila Šmarna gora žganjci, Sava pa maslo, pa ko bi to vse skupaj zmešal; kaj ne, kakošna dobra jéd bi bila to? — Pa to še vse nič proti slavi Slovencov! — In spet rečem: Ko bi vse vode tega sveta v eno vodo napeljal in vse mlinske kolesa tega sveta v eno kolo združil, potem pa to veliko vodo na to strašno kolo napeljal; kaj ne, koliko zrn žita bi se tako v en hip zdrobilo?! — Pa to ni še nič proti temu, kadar Slovenci na sovražnika padejo in ga zdrobé! — In spet rečem: Ko bi celega Triglava od vrha do tal na sežnje debelo s smolo namazal in ga potem zažgal; kaj ne, kakošna baklja bi bila to in kako bi se to svetilo?! Pa to ni še vse nič proti slavi Slovencov! — In spet rečem: Ko bi vse smreke tega sveta v eno smreko združil in vse sekire v eno sklepal in potem s to strašno sekiro to veliko smreko posekal, — kaj ne, ko bi padla, kakošen hrum in ropot, kakošen piš in vriš bi bil to?! Pa to še vse nič proti temu, kadar se mi zdajle obrnemo in združeni kakor stara Napoleonova garda glasovat gremo!“

In pri ti priči smo se res vsi obrnili in marširali smo za častitim p. Jerihom skoz vseučiliščne vrata po stopnicah gori v volitvino sobo, se vé, da krohota ni bilo ne kraja ne konca. — Ne rečem, da Peter Amienski in pater Abraham à St. Klara nista bila zlo zgovorna; al z našim p. Jerihom bi se bila težko upala skušati.

Prihrumeli smo kot črna vojska v volitvino sobo, vse je za en čas nehalo in zapisovavci so rekli: Zdajle-le pa le tisto stran odprimo, kjer so „ičí“ in pa „ski“! — „Koliko mož je pa p. Jeriho?“ so vprašali.

„Sto in petdeset!“ najmanj; „včasih tudi dvesto“ — je visok kapitan odgovoril. In toliko črt se je „ičem“ in „skim“ v znamenje glasov naredilo.

Na tako vižo so skoraj večidel vsi slovanski kandidatje zmagali, če se je lep. Jeriho za-nje boril, ker tù je bila disciplina, da pri nobeni volitvi take. Kranjcov kot nepremagljive falange so se vsi drugi Slovani držali in tako je bila zmaga gotova.

Kolikokrat sem lani in letos pri naših volitvah za deželni zbor in za soseskine svetovavstva sam pri sebi zdihoval: Pravični Bog! Zakaj se nas ne usmiliš in nam ne pošlješ v vsako volivno okrožje na Slovenskem enega p. Jeriho, ki bi imel na volivce toliko upljiva, ki bi bil v delu neutrudljiv, zraven pa skoz poštena duša, za noben dnar ali križec na prodaj in brez vse druge sebičnosti! — Po takih volitvah bi se naš pogled radostno v omenjene zbore obračal. Morebiti me pravični Bog čez štiri leta usliši, kadar se bodo volitve ponovile, kakor ustavni zakon velí.

Se vé, da nemile osode so zmiraj tako nanesle, da ni p. Jeriho nikdar svojega cilja in konca dosegel. Le samo enkrat se mu je približal, ko je bilo šest slovanskih odbornikov voljenih in postal je nek kranjsk grof predsednik odbora; govorilo se je takrat v odboru večidel slovansko, al bal le vendar ni svojega starega, kozmopolitiškega značaja spremenil. Sicer druge leta je bilo pa vedno premalo slovanskih kandidatov.

Kakor je p. Jeriho v visoki časti imel vsako študentovsko bolj svobodno gibanje, ravno tako ni nikdar zamudil, se povsod, kjer le fraka neobhodno treba ni bilo, vsake sleherne slovanske veselice udeležiti. Vidil si ga poleti pri

vsaki „vihazki“ (= romanju) na deželo, ktere so navadno Čehi sprožili in druge Slovane, zavoljo petja posebno Slovence povabili. P. Jeriho je bil med pevci to, kar Lim med anatomi, v vsaki zadevi je prvoval in kolikokrat smo mu čast vodja ponujali, pa branil se je tacega bremena kot Gregor Véliki papeževega prestola, ki se je dal, kakor je znano, odnesti po volitvi v košu ponoči iz Rima. — Se vé, da našega slavnega rojaka v košu odnesti, bi ne bila zarad njegove strašne visokosti najprijetneja naloga; pa ubranil se je vselej take butare rekoč, da rad pomaga, dokler se mu grlo ne posuši, samo da ne bo nikjer starašina.

Kadar je bil izhod na deželo napovedan, koga si dobil na mestu zbirališča prvega? Bil je velikanski p. Jeriho, ki je za tako velik praznik, kakor se je izrazoval, že zjutraj ob pol treh ustal, svoj fes okrtačil in potem druge čakat šel, ko se je še le dan delati začel. Čakal je, dolgo čakal revež, preden je čez dve ali tudi tri ure druge pričakal; premišljeval je sam ta čas, kako bi se najbolj dala slovanska počasnost v „Fliegende Blätter“ naslikati. Ko se je enkrat do sedmih vsa množica bratov Hrvatov, panov Čehov itd. zbrala, potegne p. Jeriho iz žepa svoje glasbene vilice, brez kterih ni bil nikoli, udari ž njimi ob mizo, in dá glas za budnico, ki mu je bila najslajša in najljubša:

Hajdmo bratje, hajd junaci,
Hrabri konjki in pešaci!
Brus'mo sablje, brus'mo kose! itd.

Krepko se je razlegala po ulicah, da so zaspane Dunajčanke zaporedoma okna odpirale in zmršene glave so radovedno povsod na ulice silile gledat: kteri sovražnik se le vendar tako nenadoma bliža? — Veselo prepevaje je truma marširala čez griče in livade; ure so tekle, kakor sekunde; naenkrat je bil dan okoli in mislim, da bodo ti izhodi vsakemu deležniku za vekomaj v dragem spominu ostali. Vse je bilo zmiraj v najlepšem redu; al le ena stvar je marsiktero brumno kranjsko dušo in marsikterega strahopezdljivega pana Čeha pri srcu garala, to je bil: Jerihov fes, tako krvavo rudeč, kakor v tamni noči nebó, kadar ga plameni požara obarvajo. Ne zameri, bravec, ker to je bilo najbolj sredi nesrečnega Bachovanja, ko je tako nedolžno pokrivalo prekucijske, puntarske, republikanske in sam Bog vé še kakošne naklepe pomenovalo! Ko bi že fes, je marsikdo na tihem zdihoval, na glavi kakega pritlikovskega štekeljna tičal, ali kaj, ko je na vrhu take smreke, da ga mora človek, ako bi mižal, že tri ure dalječ zagledati!

Ker pa noša fesa ni bila ravno po kazenskem zakoniku prepovedana, se ni nihče upal Jeriha na to opomniti; spet je bilo pa vsakterega sram, da bi bil zavoljo tega izostal. Le od strane je p. Jeriho pri priložnosti kaj tacega čul, al to ga je tako razkačilo, da je s pestjo tako ob mizo udarl, da bi jo bil kmali razklal, rekoč: Kaj?! Koga?! So to národni ljudje? So to Slovani? Kaj ne, pod streho domá bi zdihoval in se take drobtine kakor mojega fesa bal!

Nisem ga še nikdar tako razkačenega vidil, pihal je kot planinsk gad z odkošenim repom, šel je naravnost v štacuno in si kupil še dva fesa, še vse bolj krvavo rudeča: za viharne čase, je dostavil. Imel ju je pri vsaki „vihazki“ saboj, ter bi mu utegnil tega na glavi veter vzeti, ali mu v vodo odleteti ali ga kter drug nesrečen pripetlej doseči, kterih je bilo na zbiranje takrat obilo. Tudi je on vsak slehern pot pritiskal, da bi se spodobno trojebojna zastava omislila, ker brez te nimajo taki izhodi nobene glave in nobenega značaja. Pa bili so nevarni časi in nihče si ni kaj tacega upal. Al tej nepriliki je p. Jeriho vselej po svoje v okom prišel, ter bila je njegova parola: „te sramote pa ne, da bi kakor ovce brez bandera okoli tavali!“ Vrezal si je v grmu dolgo palico in natvezel je na-njo sam bandero. Nosil je sam višnjevo ruto v žepu, kakor jih imajo minihi in stari birokrati, sposodil si je belo od pajdaša in kupil je vselej od kterega krčmarja si bodi na potu rudeč prt modro všit, kakor so po Dunaji navadni; šivanko in konec je imel vedno pri sebi. Šop lipovega perja vrh palice, in v desetih minutah je bila zastava gotova. Vse je vriskalo in se veselilo, dokler je naš iskreni Jeriho zastavo po livadah in po gojzdičih na deželi pred procesijo nosil, pa kako se proti večeru cela množica zavzame, ko jim napové, da je njegov trden sklep: bandero skozi vse predmestja in skozi celo mesto nesti. Začeli so počasi eden za drugim se zgubljevati, in ko Jeriho popevaje do šrange primaršira okoli devetih, mu je samo stara garda še obstala.

V resnici je Jeriho pri šrangi omnibus najel, ki je imel tudi na strehi sedeže, kakor so po velikih mestih običajni. Posedli so vsi streho in z banderom na kviško so srečno dospeli sred mesta do turna sv. Štefana brez strahú židane volje prepevaje slovanske budnice. Se vé, da se je na vsakem voglu prekrižan mož, ki ga v navadnem življenji policaja imenujemo, pomenljivo proti živi strehi obrnil, pa ko je premišljeval, ali bi udaril za njimi ali ne, so mu že zdavnej spred oči zginili. — Drugi dan je že šla ta argonavtska vožnja na vseučilišču od ust do ust in še Nemci so z glavo majaje rekli: „Jeriho ist mit sanen Kranern doch a verfluchter Kerl!“ In od dne do dne se mu je nehoté širila slava. (Kon. prih.)

Dopisi.

Na Dunaji 19. grudna. M. — Danes imam dve novici, ki utegnete slovenske rodoljube mikati in veseliti. Prva je, da je vlada po prizadetju gosp. dr. Toman-a poskrbela za poslovenjenje tistih načrtov deželnih postav, ki jih misli našim deželnim zborom predložiti. To je pravično in na dve strani dobro, nekaj namreč za to, ker tako še le bo res mogoče v zboru po slovensko razgovarjati se, to je, rabiti slovenščino za parlamentarni jezik, kakor zahteva enakopravnost in očitnost, nekaj pa tudi zato, ker se bo iz teh poslovenjenih predlogov s sodelovanjem deželnih zbornikov dalo napraviti izvrstno prestavljanje prihodnjih postav, kadar zadobé cesarjevo uzakonitev in se imajo razglasiti kakor deželne postave. — Vesela je tudi druga novica. Dne 17. t. m. na večer je namreč presvitli Cesar blagovolil vse državne zbornike pred njih odhodom slavno sprejeti na svojem dvoru. Pri ti priliki je mogočni vladar, prehajaje veliko množico svojih gostov, obstal pri marsikterem, da bi ga počastil s kako prijazno in njegovim okoliščinam in zaslugam primérno besedo, in tako je izmed kranjskih poslancov osrečil dr. L. Tomana, ter je za našega rojaka pohvalen pogovor, radostnega obličja in prijazno smehljaje se, sklenil s temi, na poprejšni Tomanov odgovor se nanašajočimi besedami: „Res Kranjci so bili vsigdar zvesti“.

Iz Trsta 20. dec. — Spet smo novo in sicer slovensko faro v tržaškem predmestju dobili, to je, ss. Mohorja in Fortunata v Rojanu. Utemelila se pa je iz odlomov novomeške tržaške in pa občinske fare. Kar je pa vsem Slovencom močno v srce seglo, je bil slovenski dopis, s kterem so milostivi naš škof dr. Jernej Legat utemeljenje te fare zadevnemu ljudstvu razglasiti dali. — Volitve novega mestnega odbora še niso dokončane; nadjati se je pa vendar, da bo večina izvoljenih vladi udana. Naš domoljubni rojak gosp. Napret, c. kr. deželne sodnije svetovavec, je tudi izvoljen, kar nas neizrečeno veseli.

Iz Goriškega 10. dec. — Marsikdo bi rad očitno gorko hvalo zapel prečastitim zastopnikom našim na državnem in deželnih zborih, toda spomnivši se „Triesterce“, „Tagespošte“ in drugih sovražnic naših, si slehern misli: Čemu bi v „Novicah“ možake naše hvalil, saj vsak olikan Slovenec in menda tudi bližnji Lah in Nemec vé, da v nam sovražnih časnikih so omenjeni prvaki rodoljubov naših, in

da njih prijatli grejo ž njimi in za njimi. — Kdor dobro vé, kako se je do zdaj Slovencom godilo, se ne bo dosti čudil, zakaj da so si nekteri toliko prizadjali vsaj nekaj nemški znati. Al taki so bili in so le redki. Taki pa, da bi nemščino ali laščino dobro znali, so grozno redki med nami; to vé Bog in mi. Dopisúni nam protivnih časnikov, kterim je vsak pošten Slovenec „ultrasloven“, pa vse drugače čenčajo. Taki bi se mogli, ne le nam Slovencom, nego tudi poštenim Lahom, Nemcom gnjusiti, kajti pravični ne morejo krivičnikov čislati. Mili Bog! kje je tista prenapetost? — Nahajajo se sèm ter tjè uradniki slovenščine nezmožni in vendar — uradujejo. Da! poznamo c. k. uradnika više oblastnije v čisto slovensko ipavsko dolino pred malo leti poslanega, ki je ob začetku le s pomočjo tolmača svoji službi kos bil; ker je pa pošten mož in se je našega jezika dobro poprijel, ga vse ljudstvo časti. *) Jaz vsaj ga rajši imam, kot 10 rojenih Slovencov, kteri iz lenobe ali druge nečimernosti svojo mater zaničujejo. Ako pa prosimo in zahtevamo, da se naša mladina v šolah slovenščine dobro učí, zahtevamo to le, da bi bila kos potrebam prihodnjih časov zadostovati. In če poleg te pravične želje tudi prosimo, da bi naši uradniki vsaj jeli po domače pisati, s čemur bi narodu jako ugodili, in sebi vero, upanje in ljubezen pridobili in pomnožili, — kakošna je ta napetost? — Ako si za omiko ljudstva pošteno prizadevamo, da bi se zamogli zaničljivega ščavizma rešiti, in po bratovsko z drugimi avstrijanskimi narodi po časni in večni sreči slediti, kaki greh bi mogel nek to biti? Saj celó gospod Bog ne zapoveduje bolj bližnjega kot sebe ljubiti. Da se pa neki naši protivniki upajo celó od kake nevarnosti šepetati, ki bi iz slovenske straní Avstrii protila, ni samo hudobno, ampak tudi neumno; kajti saj vsak omikan mož vé lego in zvestobo Slovanov avstrijanskih. Vsem zastopnikom in prijatlom, pa tudi protivnikom našim bodi znano, da nismo več otroci. Mi z velikimi črkami pišemo v zgodovino može, ki se za nas trudijo in skrbijo, z malimi pa, kaj nam pridobijo. Da! dokler bo Triglav svojo glavo povzdigoval v nebo, bomo mi in naši otroci, vnuki in vnukov vnuki našim vrlim vojščakom hvalo in slavo pevali! V....c.

Iz Wildonske okolice. ♉. — Čudil sem se, da je še zmirom mogoče tožiti o poštnih uradnikih, kakor smo že žalibog večkrat! slišali. Moja besedica je pa nasprotna. Tù, med trdimi Nemci, mi še nikada ni nikdo spregovarjal, ako sem slovenske napise napisaval na Zagreb, Karlovec, Celje, Ljubljano, Dunaj itd. Pa tukaj so omikani Nemci. Stopivši toraj pred neprijaznega, nepostavnega nemškutarskega poštarja na Slovenskem bi mu zabrundal: Gospodek, če se bote tako obnašali, se bote mogli iti spet na Nemško „kulture“ učit! — Tod se je neki pravnik potepal, ki je ljudí v Wildonski okolici s tem nadlegoval, da jih je na dvoboj terjal; sedaj se je že na Dunaj pobral. Dobro je storil; drugače bi mu bili gospodje v Gradcu cenejše stanovanje odkazali.

Iz tuhinske doline 18. grudna. + — Na moj „Novični“ dopis v 45. listu je sl. c. kr. kantonska gosposka v Kamniku v 48. listu odgovorila in razložila plačilo tistih 70 kr., ki jih je 144 kmetom za rubežne stroške naložila. — Marsikomu se bo čudno zdelo, da je v enem okraji toliko nemarnih ljudí; na to — opustivši vse drugo — naj odgovorim le to, kar mi je eden županov povedal, rekši: „lahko, da so poslali nemške liste, kterih nobeden nas ne more razumeti.“ Ker naša gosposka le v nemškem jeziku ljudém dopisuje, zna biti, da so župani take nemške spiske prejeli, pa da niso vedili, kaj se jim zapoveduje in da po takem niso dolžnikov opomnili, da bi jim rubežen odvrnili. Potem je menda le nemščina kriva, da so mogli ljudje 70 kr. povrh plačati, ker marsikter bi bil popred raji dolg plačal, če ga bi bili župani o pravem času opomnili, kakor da bi bil rubljenja čakal. Kakor smo iz pisanja v „Novicah“ vidili, zna kamniška gosposka dobro slovenski pisati, vendar pa v našo dolino, ker zunaj duhovščine in učiteljev ne enega ni, da bi nemški jezik dobro znal, le nemške liste razpošilja. Pa tudi nemške, včasih tako slabo na kamnu natisnjene liste nam pošilja, da jih celó nemškega jezika vajen bravec težko bere.

Iz Kranja 20. dec. = Slavna c. kr. deželna vlada nam je že dovolila napravo čitavnice. Kdaj se bo odprla, bomo povedali ob svojem času, kadar bomo s stanovališčem gotovi.

Iz Iga poleg Ljubljane 18. dec. Sinočna noč bila je za našo vas strašna noč. Vname se pri nekem kmetu seno pod streho. Kako? — ugibuje še vsaki — in ko bi trenil, bila je tudi druga v ognji. Pa nagla pomoč s tremi gasilnicami je vendar z velikim trudom še dovelj ob času ogenj pogasnila. Zgorelo je čvetero kmetom vse poslopje in vès pridelek; reveži nimajo ne stanovanja in hrane za se ne za žival. Revščina je pa toliko veliko veča, ker zima je tukaj. — Bog jim daj kako usmiljeno in radodarno dušo. Razun pogorelcom se je gotovo našima gospod kaplanoma največa škoda zgodila, ker gorelo je tako blizo kaplanije, da se je bil že les pod streho v nji unel. Kar so v veliki zmešnjavi in naglici hišnega orodja znosili ali čez okna zmetali, je zlo poškodovano. Končno še omenim, da bi se pri požarih gotovo manj škode godilo, ako bi vsaki po svoji (dostikrat neumni) pameti ne delal. Bog! Ižanski.

Iz Ljubljane 10. dec. P. *(Svèt in prošnja.)* „Slov. Glasnik“ v svojem poslednjem listu naznanja, da ga morejo učenci gimnazijskih in realnih šol, ako se ga naročí 10 iztisov pod enim naslovom, po jako znižani ceni za 12 gold. dobivati. Ali ne bi hotli v enaki namen po „Glasnikovem“ zgledu vsi slovenski časniki svoje naročnine primerno znižati? — Kdor pozna dnarstvene zadeve naše šolske mladine, zlasti za slovenščino unete, ki je nada milejše prihodnosti, bo pa tudi vedil, da jih bo še pri vsem tem le malo v stanu zmôči tudi še tako znižano ceno. Kako bi bilo pa tudi v tem obziru zdatno pomagati? Po mojih mislih je blagi gosp. domoljub, ki je lansko leto 40 vélikih slovarjev nakupil in jih šolski mladeži razdelil, pravo djansko pot pokazal, po kteri se dá zdatno pomagati revščini in slovstvu. Kaj ko bi se po tem zgledu rodoljubnih dobrotnikov toliko našlo, da bi se moglo za gimnazijalne učence v Ljubljani 20, za realne učence 10, za gimnazijalne učence v Novem mestu 10 in v Kranji tudi 10, v vsem vkup tedaj kakih 50 iztisov vseh ali saj nekterih slovenskih časnikov naročiti. Koliko dušnega prida bi sčasoma priklilo domovini iz male dobrotne podpore! Kaj ko bi slehern naročnik slov. časnikov ktero desetico v ta namen svoji naročnini priložil! Založniki bodo gotovo tako dobri, da bodo tudi male zneske nabirali in v imenovani namen obračali.

Iz Ljubljane. *(Naznanilo.)* Tukajšnim in unanjim udom čitavnice naše se daje naznanje, da prihodnjo nedeljo, 28. t. m. dopoldne ob 11. uri bo v čitavnici letni zbor, v kterem se bo vsled družbenih postav volil tudi nov odbor za leto 1863. Vabimo tedaj častite ude, naj se obilo udeležijo zbora. Predsedništvo čitavnice.

— „Beseda“ v nedeljo prekosila je še poprejšnje v obilosti stvarí, ki so se govorile in pele, pa tudi v obilosti zbranih družbenikov, ki so z očitno zadovoljnostjo poslušali to in uno. V tej „besedi“ je bila igra „Vilelm Tell“ končana, res prav dobro večidel, in izvrstno celó v nekterih nalogah, prvák pa je bil „Vilelm Tell“. Živo veselje, s kterim so vsi gospodje in gospé do konca dognali krasno pa težko igro, in pozornost, s ktero je bil izvrstni Cegnarjev prevod od vseh straní sprejet, kaže nam očitno, da čitavnica ni mesto samo za zgolj veselje, temuč tudi za višo duševno hrano. Kjer drugod imajo čitavnice dovelj močí za tako

*) Tudi v 36. listu „Novic“ t. l. ga je Rihenberški očitno pohvalil. Pis.

čitanje, naj se lotijo tudi enacega početja; porok smo jim, da bojo vstregle svojim družbenikom. Med pesmami so bile tri Vilharjeve z veliko pohvalo sprejete; dve nam je prvikrat pela gospodičnja s posebno ljubkim glasom, ki človeku močno v srce sega; četrta pesem je bila Šubertova „Večernica“, ki jo je pel gospod, ki ga čitavnica naša med prve svoje pevce šteje. Pa še dve posebne zanimive reči ste nam bile danes podarjene: 11letna deklica, spremljana na goslih od dobroznanega umetnika, je na glasoviru igrala Haslingerjevo sonato v D-moll tako natanko in izurjeno, kakor da bi ji glasovir le igračica bila, in ko po končani igri ni ploska ne konca ne kraja pred bilo, dokler se ni še enkrat vsedla h klavirju, je nas razveselila z Ascherjevim „Sans Souci“ galopom de Bravour, v kterem je z nježnimi ročicami plesala po klavišu, da se je vse čudilo. Pokazala je očiten talent muzični in da jo vodi skušena učiteljca. — Še drugo veselje nam je danes došlo s tem, da nam je mnogospoštovan prijatel Prešernov bral pesem njegovo „Slovo od mladosti“, pa nam v mičnem predgovoru tudi dokazal, kako se je rodila ona pesem, polna naukov za življenje naše. Hvala je gosp. govorniku donéla od vseh strani, ki je potem nam še bral „spomin“, ki ga je rajni Prešern spisal rajnemu Smoletu. — Bravci naši iz vsega tega lahko sami posnemajo, da je bila „beseda“ v nedeljo res mikavna od konca do kraja. — Veselimo se že naprej „besede“ prihodnjo nedeljo in vseh drugih.

— *(Pobérki iz raznih časnikov.)* Iz „Tagespošte“ se je, kakor „Wanderer“ piše, vrinila pravlica v nektere dunajske časnike, da je krajnski deželni odbor „preiskavo“ napel zoper milostne sestre v tukajšni bolnišnici, in da bo dotična „komisija“ zlasti zoper nečloveško ravnanje v porodnišnici na noge stopila. — „Novice“ morejo iz gotovega vira povedati, da deželni odbor ni sklenil ne „untersuchunge“ ne „komisije“; resnica je edino to: Ko je deželni odbor letos iz rok vlade prevzel gospodarstvo v bolnišnici in s tem tudi odgovornost za vse, je ob priliki, ko je dohodke in stroške za leto 1863 prevdarjal, in gledé na mnogotere pritožbe, ki jih je z besedo in v pismih slišal zastran jedíl in strežbe v bolnišnici, le to vpeljal, kar je po vseh bolnišnicah od nekdaj navadno in je tudi v naši bilo, namreč: 1) da v vsaki sobi bolnišnice naj je spisek jedíl vsakdanjih, da 2) vsaki dan opoldne sta zdravnik in bolnišničen uradnik pri razpartovanji jedíl pričujoča, da se prepričata, kakošna in kolišna je jéd, in da 3) vsak mesec, kakor inštrukcija že od leta 1816 veleva, naj bode seja vseh zdravnikov bolnišnice pod predsedništvom vodjevim; v teh sejah, v kterih naj se ekonomične pa tudi druge znanstvene reči pretresajo, in h kterim, ako je treba, se more tudi pozvati prednica milostnih sester, naj se piše zapisnik in ta zapisnik naj se predloží deželnemu odboru. Iz teh zapisnikov bo deželni odbor, ki je odgovoren deželnemu zboru za vse, kar se v bolnišnici godí, zvedil vse, kako in kaj, in lahko mu bo potem pravo razsoditi: ali namreč resnične napake odvrniti ali pa hudobne jezike ustaviti. To je kontrola, ktero mora dežela v svojih rokah imeti, — ktera je povsod navadna in potrebna, in ktere se nobeden pošten človek ne brani, tedaj gotovo tudi milostnim sestram ne bo zoperna. Zoper gori omenjeno laž zastran porodnišnice je pa, kakor smo slišali, sam profesor porodoslovja „Tagespošti“ pisal, naj prekliče, kar ni res.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Državni zbor je končan. Kakor je pred 20 mesci bil začetek slovesen, tako je bil tudi konec. 17. dne t. m. (v sredo) zvečer ob 8. uri so povabili presvitli cesar k sebi na dom državne zbornike, pa ob enem tudi vse ministre, dvorne kancelarje, zastopnike ptujih vlad in več druzih civilnih in vojaških načelnikov, tako, da je vseh skupaj bilo okoli 400; Poljaki so prišli v národni svoji obleki, tako tudi rusinski kmetje v svoji. Hotli so se Njih Veličanstvo osebno posloviti od državnih zbornikov in so tedaj prijazno nagovorili tega in unega, prašali to in uno; govorili so s predsednikoma obeh zbornic, s kardinalom Schwarzenbergom in Rauscherjem in s kakimi 50 zborniki, med kterimi tudi z grofom Potockitom, dr. Riegerjem, dr. Braunerjem, dr. Tomanom itd. Ostali so cesar eno uro med njimi in se potem ločili od njih. Drugi dan 18. dne t. m. je velika očitna slovesnost končala zbor. Ob 9. uri dopoldne je bila vélika maša v stolni cerkvi, ki so jo peli kardinal in nadškof dunajski. Po maši ob pol enajstih se je vse podalo na cesarski dvor v veliko in krasno ceremonijsko dvorano, kjer je zraven trona cesarjevega na desni strani bila napravljena loža za presvitlo cesarico in cesarsko rodovino, na levi pa loža za državno svetovavstvo in zastopnike tujih vlad; na desni strani v dvorani so stali zborniki gospôske zbornice, na levi pa zborniki zbornice poslancov; na tribunah je bilo vse polno druzih ljudí, ki so smeli pričujoči biti današnje slovesnosti. V tistem trenutku, kmali po 11. uri, ko Njih Veličanstvo, spremljani od vseh ministrov, dvornih kancelarjev in mnogih nadvojvodov, stopijo v dvorano, pozdravi strel zunaj pred cesarskim dvorom postavljenih vojakov prihod cesarjev, in na to začnejo zvonovi zvoniti po vseh mestnih cerkvah. Cesar se vsedejo na tron, pokrijejo glavo, sprejmejo rokopis prestolnega govora in ga beró s krepkim glasom. Zapopadek govora, ki ga bomo v prihodnjem listu povedali od besede do besede, je bil ta, da se v svojem zaupanju, ki so ga razodeli lani ob začetku državnega zbora, niso goljufali, ki je dovršil veliko za ustavno življenje važnih postav, ktere govor prestolni na drobno našteva; cesar se dalje veselijo, da se je Avstrii mir ohranil in upanje razodevajo, da se bode tudi vprihodnje, — da se je zaupanje na veljavo Avstrije močno povzdignilo, — da hočejo edinost cesarstva krepko varovati in da jih je trdna volja, začeto ustavno delo dognati do konca; da so se povikšali davki, je tudi Njim srčno žal; al za zdaj ni moglo drugače biti, pa upajo, da se bo to kmali polajšalo; — po zagotovilu, da bojo sklicali prihodnje leto spet državni zbor, se spominjajo velike sreče, ki Jim jo je nebeški Oče dodelil, da Jim je cesarico po nevarni bolezni ohranil, in sklepajo govor svoj z željo, naj bi Vsegamogočnost Božja ohranila Avstrijo v slogi močno in slavno v vseh zadevah. — Govor ta je bil pri mnogih točkah s slava-klici sprejet, ki pa so posebno nadušeni bili pri tistih besedah, ki se spominjajo presvitle cesarice; vès zbor se je obrnil takrat na visoko gospó, ki je bila pričujoča in tako zdrava viditi, da so srca vsem veselja igrale. — Končano slovesnost ob 12. uri je grom topov naznanjal mestu — in tako se je ž njo končal prvi ožji državni zbor. Kakor so Cesar zastopnikom svojih narodov s gostovanjem prejšni večer veliko čast skazali, tako slovesen je bil tudi današnji dan na čast ustavi. Deželni zbori bojo zdaj začeli svojo nalogo. — Za odhodnico so se še poslanci med seboj napravili gostovanje, levica posebej z ministri, desnica pa za se posebej; kardinal Rauscher je škofe gostoval. — Kmali drugi dan je dunajski časnik razglasil novico, da je bivši predsednik zbornice poslancov dr. Hein izvoljen za ministra pravosodja.

— Iz državnega zbora. *(Govor goriškega poslanca gospoda Gorjup-a v 194. seji državnega zbora zoper povišanje gruntnega davka.)* (Konec.)

Druge dežele vživajo marsikteri polajšek, tam pa je ni nobene take polajšbe ali posebne dobrote. Poleg gruntnega davka od 24 percentov iznese deželni priklad, ki se rabi po večem za državne namene, 33 percentov, in občinski (komunski) prikladi so včasi še veliko veči.

Ker se Goriško drží naravnost laške dežele, mora med vsemi deželami največ vojakov v stan jemati in največ pripreg dajati in plačevati.

Samo za priprege v ti deželici je treba iz deželnih dnarjev vsako leto 14.000 gold. na račun (rajtengo) postaviti in ker ni lastnega premoženja, med plačevavce davka razpartiti. Ta znesek pa, kakor bi lahko na drobno izkazal, je v primeri k velikosti dežele dvakrat tako velik, kakor je tisti, ki ga druge dežele za ta namen plačujejo. Za prevožnjo vojakov, ktere je v letih 1859 in 1860 ondi toliko treba bilo, ker železna cesta še ni bila dodelana, je goriški deželi dolnje-avstrijanski deželni zalog, nekaj pa tudi državni zaklad celih 114.000 gold. posôdil, ki jih bo treba tudi razdeliti med plačevavce davkov, če bi se ne izpolnila obljuba takratnega ministerstva, da se bo namreč ta znesek prevzel na celo cesarstvo.

Če se zadnjič pomisli, da mora sedaj kmet razun gruntnega davka še tudi odškodnino za odpravljene grajšinske pravice plačevati, očitno bo vsacemu, da so že sedanje obtežbe in davščine, ki se držé gruntne posesti, previsoke in take, da se več ne morejo plačevati. Priča tega je, da se tudi v boljših okrajih ali kantonih komaj tretji del davkov iztirja brez eksekucije. Vlada je sama to spoznala, ker je v začetku tega leta v Istri odpustila, kar je bilo gruntnega davka na dolg ostalo.

Goriška dežela pa, odkar jo je popisana nesreča zadela, ni v boljših okoliščinah, in tudi se ne more reči, da bo sedanji stan dežele hitro prešel, zakaj trtna bolezen že trpí enajst let in ne odjenja, bolezen židnih črvičev pa že pet let, in ni ga še znamenja, da bo kedaj bolje, in če bi tudi bolezen pojenjala, škoda bi še dolge leta trpela, ker je trta sama tù pa tam do dobrega odmrla ali pa izkopana.

Pridem zdaj k drugemu, kar brani, na Goriškem gruntni davek povišati, ker je namreč tam katasterska cenitev previsoka in zavolj tega gruntni davek po primeri previsok.

Če to deželo primerimo s sosedno Kranjsko, ktero je, kakor je znano, gruntni davek hudo zadel, bomo vidili, da goriška dežela v ti reči ni manj, temuč da je še dosti huje zadeta, kakor kranjska.

Po polnovernih zapisih dosega katasterski čisti dohodek od njiv s trtami 33 gold. 10 kr. konv. dn., od vinogradov 24 gold., od senožet 17 gold. 30 kr., od vrtov 29 gold. 5 kr. na oral.

Po slovanskih hribih pa, kjer ni ne trte ne murbe, na pr. po Tominskem okraju, 12 ur daleč od Gorice, kamor je mogoče kaj prodati in v denar spraviti, in pri slabih ali nikakih cestah dosega katasterski prihodek od njiv 18 gld. 5 kr., od senožet pa 12 gld. 15 kr. na oral. V bovškem okraju, ki leží še više in dalje preč, tik poglavitnega grebena Planin ali snežnikov, je čisti dohodek od travnikov postavljen do 13 gold., od njiv do 14 gold. 15 kr. za en oral. Tem občinam se je po katasterski cenitvi naložilo skoraj trikrat toliko davka, kakor so ga popred plačevale.

Tisti vzroki, ki so bili od več strani našteti zastran previsokega davka v goratih krajih, veljajo tudi tukaj.

Sploh moram omeniti, da kakor je ta kos goriške dežele prav enakih tal, kakoršne ima sosedno Krajnsko, bil je tudi gledé na kataster po ravno tistem merilu cenjen, kakor Kranjsko.

Da je pa tudi raván po primeri previsoko cenjena, to kažejo števila, ki sem jih gori povedal. In tukaj moram očitno oglasiti se zoper dosedanjo navado, da se namreč tri različne kronovine: Goriška, Isterska in pa Terst pokladajo skup pod en postavek državnega preudarka, namreč: „Primorje“, ter zahtevam, da se, kakor pri drugih deželah, tako tudi pri teh natanko razloží, koliko mora vsaka dežela posebej opraviti.

Istra je zavolj ondi navadne suše dosti niže cenjena, kakor pa grofija goriška in Gradiška. Po natančnem, iz finančnega ministerstva dobljenem razkazu prihaja od gruntnega davka, ki je odmerjen za celo Primorje, na Goriško, ktero šteje 51 kvadratnih milj, 372.390 gold., na Istro pa, ki ima 89 kvadratnih milj, samo 358.727 gold. Goriško ima tedaj za več kakor tretjino manjše površje memo Istre, pa mora 13.613 gold. več gruntnega davka dati kakor una. Po znanih štatističnih tabelah od leta 1858 in po tabelah pridjanih k bukvam: „Denkschrift über die direkten Steuern in Oesterrich und ihre Reform“ od leta 1860 bi od dosedanjega gruntnega davka, če se privzame priklad one tretjine in šestine, prišlo v kranjski deželi na 1 oral (joh) davku podvrženega površja poprek 52 kr., v Primorji pa 49 kr., toraj za 3 kr. manj. Če se pa na davkovno površje Goriškega, ki obsega 461.125 oralov, razdelí vès gruntni davek, ki le na Goriško prihaja s prikladom tretjine in šestine vred, namreč 319.992 gld., vidimo, da v goriški grofii gré na 1 oral davkovnega sveta $69^1/_4$ kr., tedaj za 17 kr. več, kakor na Kranjskem, tako, da Goriško z ozirno visokostjo svojega gruntnega davka stojí visoko nad okolnimi deželami. Če se pa davek poviša tako, kakor je v državnem prevdarku (preračunu) nasvetovano, prišlo bi na vsak oral 80 kr. poprek.

Ako še dalje pomislimo, da se med davkovno (davku podvrženo) površje šteje tudi celih 170.000 oralov pustih pašnikov (gmajn), da je na Goriškem sredina Krasa, ki od svoje pustote po svetu sloví, in kterega posamni kosi tudi na Kranjsko in v Istro segajo, — dalje, da v nižavi proti morju precej veliko prostora zalega močvirje, ki rodí mrzlice in druge ondod domače bolezni, — zadnjič, da velik predel drugih goratih krajev tudi ni dosti boljši od Krasa, čeravno se vse to rajta k davkovnemu površju, lahko si posnamemo iz tega sklep, kako visoko mora po Goriškem drugi obdelovani svet (njive, travniki itd.) cenjen in z davkom obtežen biti, da je mogoče ondi sploh tako visoko srednje število pri enem oralu, kakor sem gori naznanil.

Ni tedaj drzno, če rečem, da je malo ktera dežela tako obložena z davki, kakor Goriško. Upam tedaj in se zanašam, če bi se kaka polajšba sklenila za ktero si bodi deželo, da se taista tudi goriški deželi ne bo odrekla. To sem si štel v dolžnost povedati in razložiti iz posebnega ozira dežele goriške, ki je res udana veliki domovini cesarstva, od ktere pa vendar ne more nihče pričakovati, da bi pri že obstoječih previsokih davkih in pri žalostnem pomanjkanju dohodkov sama privolila še v povišanje davka; zakaj kar je nemogoče, to se ne more tirjati od nikogar, naj bo še tako udan in domoljuben.

Že drugi govorniki so pred obširno razložili, zakaj se gruntni davek sploh več ne more povišati; meni toraj ni treba več mnogo o tem v misel jemati. Samo to mi bodi dopuščeno omeniti, da se nekako kaže, kakor če bi se pri nas sploh hotlo največ davka na gruntno posest navaliti. To se ne razodeva samo iz dosedanjega zneska od 24 prcentov in s privzetim deželnim prikladom vred od 32 — 36 percentov, v tem ko so vsi drugi dohodki komaj z 9 percenti obteženi in kuponi celó s samimi 5 percenti; temuč jez hočem tù spomniti na davek od dohodkov (dohodnine). Nekako čudno je namreč to, da je ta novi davek premoženje, ktero je popred popolnoma brez davka bilo, samo s 5 percenti zadel, gruntne dohodke pa, ki so že 16 percentov dajali, s 5 percenti in $^1/_3$, kolikor drugo premoženje sploh ne plačuje.

Tudi naj pristavim tù, da je naš gruntni davek sploh že velik, da je že enak francozkemu, čeravno se naša dnarna zmožnost po nikakem ne more meriti s francozko. Ne gré toraj misliti pri nas na povišanje davka. Dalje moram spomniti tudi na to, da če bi enkrat učakali čas, ko bi srebro ne imelo pridavka (adžio), bi se gruntni davek že samo s tem za celo petino — po sedanjem stanu (adžia) — povišal, nasproti pa bi cena (kup) pridelkov in zemljišča v ravno ti primeri padla; vse drugači, kakor pri dohodkih iz kapitala, kteri bi se, če adžio zgine, za 20 percentov pomnožili, nasproti pa samo 2 percenta več davka plačevali; in tù mi je mala tolažba, če bi kdo rekel, da bo povišanje

davka trpelo samo za eno leto, v kterem adžio gotovo še — ne zgine; če ga povišamo, nosili ga bomo tudi v prihodnjih letih, v kterih se enkrat morejo pokazati omenjeni nasledki tega sklepa.

Še moram omeniti to posebno okoliščino, da se je povišanje gruntnega davka nasvetovalo ne pa ob enem skrbelo tudi za to, da bi se domačemu pridelovavcu kaka pomoč, kaka obramba naklonila unanjim prodajavcom nasproti. Tukaj namreč ne veljá, kar so nekteri rekli, da si gruntni posestnik s podraženjem pridelkov lahko pomaga in povišek davka na kupca preloži. Na Primorskem to celó ne velja, ker se tam žito iz črnega morja in iz laških pristanov dopeljuje, tudi iz Ogerskega ga prihaja dokaj; ni toraj našemu pridelovavcu dano na voljo, kakošen kup hoče narediti. Potem je treba prevdariti, da kolikor več mora gruntni posestnik plačevati davka, toliko manj mu ostaja, s čimur bi sam sebi kar si bodi omislil, da zavolj tega mora tudi potrošnina (užitni davek) manj nesti, ker ravno vrsta gruntnih posestnikov je najmočnejša in oni užitnega blaga tudi dokaj potrebujejo.

To so vzroki in nagibi, kteri mi branijo, potegniti se in biti za povišanje gruntnega davka, in zavolj kterih jez k členu v finančne postave svetujem ta pristavek:

Visoka zbornica naj sklene:

„Tudi ima vladarstvo oblast, v primerljejih posebnega pomisleka vrednih, kjer bi ljudstvo po večletnih slabih letinah, v vinskih deželah zlasti zavolj trtne bolezni, ne zmoglo plačevati, kar je dolžno, ne samo po dosedanjih postavah tù pa tam zavolj kake uime davek odpuščati, ampak celó ne povišati gruntnega davka.“

Ta nasvet je sploh v svojem vodilu pravičen, ne zahteva izjeme za to ali uno deželo posebej; tudi državnim dohodkom ne škoduje, ker se ni bati, da bi se gosp. finančni minister prerad in pregostoma poprijemal oblasti, ktera bi se mu s tem dala. Nasproti se pa vendar dá s tem nasvetom pomagati in polajšati ondi, kjer bi ta postava imela prehudo pritisniti in vsaj v posamnih primerljejih nekoliko v ozir vzeti, kaj je prav in kaj je mogoče.

Če bi se pa sklenilo in za dobro vzelo, kar je gospod poslanec Kromer nasvetoval, da namreč povišanje gruntnega davka in pa davka od poslopij ne bi zadelo dežele kranjske, svetujem jez iz vzrokov vsega pomisleka vrednih, ker je namreč zraven previsokega davka pri nas še dvojna bolezen, kakor sem popred popisal, ktera še večo škodo dela in premožnost spodjeda, to-le:

Visoka zbornica naj sklene:

„Dovoljenje za Krajnsko izrečeno, da se v njem ne poviša ne gruntni davek, ne davek od poslopij, veljá tudi za pokneženo grofijo goriško in Gradiško.“

To je bil predlog gospod Goriupa, o kterem je pa, kakor je že znano, večina drugače sklenila.

— Črnogorski knez Mirko Petrović, kteremu se je poklonila tudi deputacija na Dunaji bivajočih Slovencov, je bil od vlade cesarske prijazno sprejet in kakor „Gen. Cor.“ piše, ne bo turška vlada napravila vojaških cest in trdnjav v Črnogori, kar je brž ko ne dunajska vlada ubranila. — Dunajski Slovenci so pred odhodom gosp. dr. Tomanu iz Dunaja v petek zvečer napravila slovesno besedo“, ktere se je udeležilo tudi mnogo druzih Slovanov.

— Ministerstvo kupčijstva dela nek že priprave za veliko obrtnijsko in kmetijsko razstavo, ki ima biti leta 1865 na Dunaji.

— Za 2 mesca v ječo obsojeni korar in vrednik českega časnika „Pozor“ gosp. Stulc, bo moral, kakor sam pravi, nastopiti ječo v Garstenu, ako mu milostljivi kardinal nadškof pražki ne bojo mogli pripomoči saj toliko, da namesto jetnišnice v Garstenu pride v kak klošter domači, da ondi prestojí kazen svojo.

— Na Laškem je novo ministerstvo, opustivši za zdaj vse hrepenenje po Rimu in Benedkah, začelo v red devati notranje deželne zadeve; kolikor mrzlejši se kaže cesar Napoleon Lahom, toliko prijazniši se jim kažejo Angleži; Garibaldi, zapustivši Pizo, je prišel že v Kaprero, svoje navadno bivališče v mirnih časih.

— Na Grškem še ne bojo tako kmali kralja dobili, ker tisti, ki jih Grki želijo, kakor angležki kraljevič Alfred, in kralj portugaljski Ferdinand, ki ga jim Angleži priporočajo, nočejo jim kralji biti; brž ko ne se bo iz tega ob novem letu še izlegel kak nevaren kvas novih homatij, ako bi Grke, razkačene po tem odbijanju, navdala misel izvoliti si ljudovlado.

— Ker gré skozi Moldavo in Vlahijo veliko orožja na Srbsko za kneza srbskega, ni drugim vladam to po volji; zato so pisale knezu moldavo-vlaškemu, naj ustavi to razpošiljanje; al knez tega ne storí, in to dela zdaj velik hrup po svetu.

— Od poljske meje se piše, da je rusovska vlada zasledila skriven puntarsk odbor, zato je 16. dne t. m. vse pisarnice in sobe varšavo-dunajske železnice po policii in žandarjih natanko preiskavati dala; 5 ur je trpelo preiskovanje, pa našli niso nič. Drugo noč potem so več oséb zaprli, med njimi tudi sina predsednika varšavo-dunajske železnice; tudi iz dežele dopeljavajo pogostoma sumljive ljudí, med kterimi veliko duhovnov. To neprenehano rovanje na Poljskem se čudno ujema z milostjo ruskega cara, ki z ukazom od 20. dne t. m. preklicuje vse še obstoječe zapovedi, po kterih so bile zemljišča nekdanjim puntarjem vzete, in veleva, naj se vsem, ki so se iz prognanstva domú vrnili in tudi tistim, ki so bili zunaj svoje domovine na ptujem rojeni, spet vse posestva povrnejo.

Listnica vredništva. Gosp. V. na Reki: Le pošljite poštarino. — Gosp. A. L. v. St. Prejeli; se bo zgodilo, kakor želite. — Neznanimu gosp. pisatelju: Prejeli smo rokopis s prislovico: „Naprej zastava slave“. — ♯ V občinski postavi od l. 1849 so „Novice“ ločile srenjčane in medsrenjce, uni so po posetvu in davku, ti po rojstvu ali vzetju v srenjo udje srenjski; ostali drugi so ptujci ali unanjiki. — Po takem bi utegnilo tudi občinar in medobčinar dobro biti, pa res je, da je beseda občina še malo znana. Domačinec (Heimatsberechtigter) in nasproti nedomačinec menda dobro zaznamuje dotično misel. Bi se tedaj ne smelo reči: „Občinarji (srenjčani) so 1. domačinci in 2. nedomačinci itd.“?

Kursi na Dunaji

23. decembra 1862. v novem denarji.

Deržavni zajemi ali posojila.		Druge obligacije z lotrijami.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	65.75	Kreditni lozi po g. 100 . g.	131.50
5% nar. posojilo od l. 1854 „	82.30	4½% Teržaški lozi po 100 „	118.00
5% metalike . . . . „	75.5	5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	94.50
4½% „ . . . . „	61.75	Knez Esterhazy. po g. 40 „	98.50
4% „ . . . . „	55.00	Knez Salmovi po g. 40 „	36.25
3% „ . . . . „	41.25	Knez Palfyovi po g. 40 „	35.50
2½% „ . . . . „	35.00	Knez Claryovi po g. 40 „	35.00
1% „ . . . . „	—.—	Knez St. Genoisovi po g. 40 „	35.00
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		Knez Windischgräz. po g. 20 „	21.25
5% dolnjo - avstrijanske g.	87.00	Grof Waldsteinovi po g. 20 „	21.00
5% ogerske. . . . . „	71.85	Grof Keglevičevi po g. 10 „	15.25
5% horvaške in slavonske „	71.50	Budimski . . po g. 40 „	36.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	85.00	**Denarji.**	
Deržavni zajemi z lotrijami.		Cesarske krone . . . g.	16.90
Zajem od leta 1860 . . . „	88.55	Cesarski cekini . . . „	5.63
„ „ „ 1860 petink. „	—.—	Napoleondori 20 (frankov) „	9.77
„ „ „ 1839 . . . „	141.25	Souvraindori . . . . „	17.05
„ „ „ 1839 petink. „	—.—	Ruski imperiali . . . „	10.02
5% narodni od leta 1854 „	91.25	Pruski Fridrikdori . . „	10.27
Dohodkine oblig. iz Komo „	17.75	Angleški souvraindori . „	12.26
		Louisedori (nemški) . „	—.—
		Srebro (ažijo) . . . „	16.25

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**